

Livet handler ikke om at samle sig skatte

Om retfærdighed i økonomien og om at have tilstrækkeligt

Økonomi er alt for vigtigt et område til at overlade til økonomerne og politikerne alene. Vi mener, at der er visdom i de religiøse traditioner om, hvad det gode liv og den gode nation er, som også er relevante for os i dag. Med denne kronik vil vi, der er ledere i kirker og trossamfund i Danmark, gerne indbyde til en samtale om økonomiens rolle i vores samfund.

Det sidste år har vi i forum under Religion & Samfund (RESAM) talt om økonomi. Vi har set på vores respektive traditioner, den jødiske, kristne og muslimske, og hvad de fortæller om den måde vi har indrettet vores økonomi. Vi har talt med økonomer, og vi har inddraget de erfaringer, som kirker og trossamfund opbygger i arbejdet med dem, som ikke har nok.

Det er klart, at penge er nødvendige, men vi skal ikke lade penge bestemme, hvad livet egentligt skal handle om, samtidig med at ingen af os lever uden for økonomien. Vi er alle sammen aktører i det økonomiske system og bidrager til det og trækker på det.

For mange er uden for velstanden

Den økonomiske ulighed er vokset i Danmark over de sidste 15 år - målt på parametre, som ingen sætter spørgsmålstegn ved. Stigende ulighed kan underminere sammenhængskraften i samfundet og det demokratiske system, som vi nyder godt af.

Men Danmark er bestemt ikke et fattigt land. Tværtimod. Vi er som samfund blevet meget rigere de sidste 50 år. Der er dog en del af befolkningen, hvor det er relevant at tale om fattige. De findes generelt set i de yngre aldersgrupper og blandt pensionister, der ikke har andet indtægtsgrundlag end folkepensionen. De findes også blandt migranter, folk uden uddannelse og folk med diagnoser. Der er restgrupper, som oplever sig ekskluderet af samfundet, og som lever under vilkår, der kan undergrave den menneskelige værdighed.

I lignelsen om den rige bonde i Lukasevangeliets kapitel 12 vers 15-21 hører vi om en bonde, der har så meget opsparet, at han er nødt til at bygge endnu større lagrer, men han dør om natten. Lignelsen begynder med denne opfordring: "Se jer for og vær på vagt over for al griskhed, for et menneskes liv afhænger ikke af, hvad det ejer, selv om det har overflod". Livet på jorden handler ikke om at samle sig skatte, men om at have evigheden hos Gud for øje, og dernæst at tage vare på næsten og den planet, vi lever på.

Der er religiøs tradition for at dele

At tage vare på næsten er at dele. Islam anbefaler de troende at betale zakat, som er støtte til trængende og nødlidende, men også en måde hvorpå velhavende kan give tilbage til samfundet. Ideen er, at det skaber sammenhæng mellem folk og forøger velfærden: I Hadith læser vi "Der er aldrig nogen dag, hvor en Guds tjener rejser sig om morgenen, hvor han ikke bliver besøgt af to engle. En af dem siger: Oh Gud, giv mere til ham, der spenderer, og den anden siger: Oh Gud, bring ødelæggelse over den, der fastholder (sin materielle rigdom)".

At dele sit overflod med næsten går igen i alle de tre traditioner. Vi læser i Koranen 2:261: "De, som giver ud af det, de ejer, for Allahs sag, er ligesom et sædekorn, der giver syv aks med hundrede korn i hver. Allah giver mangedobbelt til den, Han ønsker. Allah omfavner alt, Han er alvidende."

Vi læser i Ezekiels Bog kapitel 16 vers 49: "For dette var din søster Sodomas synd: Hun og hendes døtre levede i storhed, overflod og sorgløs tryghed, men rakte ikke de hjælpeløse og fattige hånden."

Og barmhjertighed, at dele, er ikke kun at give mad til den, der trænger. Det er også at sikre, at vedkommende selv kan skaffe sig mad eller andre fornødenheder fremover.

Den jødiske filosof, Maimonides, skrev i det 12. århundrede i Mishneh Torah, at den højeste form for barmhjertighed er partnerskabet med den fattige eller at hjælpe vedkommende med et job, at give en gave eller et lån eller finde arbejde til vedkommende. Alt sammen med det mål for øje, at vedkommende ikke skal bede andre om hjælp, men derimod kunne stå på egne ben.

Vi forbruger for meget

Fortsat vækst i produktion og forbrug er ikke foreneligt med klodens ressourcemæssige begrænsninger og forpligtelserne i forhold til livsvilkårene for kommende generationer. Der er kun en jord. Vi er nødt til at få økonomien i overensstemmelse med de planetære rammer. Det nuværende forbrugsniveau, som særligt de vestlige lande repræsenterer, overstiger langt, hvad jorden kan holde til. Hvis alle mennesker på jorden havde et forbrug som en gennemsnitsdanske, ville det kræve ressourcer svarende til fire jordkloder.

Samtidig er vi ved at miste sansen for ret og vrang. Virksomheder, der producerer varer, som er programsat til at gå i stykker, er et eksempel. Det fastholder en høj produktion og beskæftigelse – og et højt salg, men fremmer spild og en smid-væk-kultur. I det hele taget stiller vi spørgsmål ved, om standardløsningen i økonomiske kriser altid er at stimulere efterspørgslen. Vi vil gerne tale for en økonomi, hvor vi bruger flere penge på ting, der holder længere, og reparerer dem, når de går i stykker, og genbruger dem så længe som muligt.

Vi har et personligt ansvar

Det personlige ansvar handler også om at være investor, og det er langt de fleste af os igennem pensionsopsparinger og andre former for kapitalanbringelse. Vi har som enkeltpersoner et ansvar for, at den pension eller investering, vi har del i, bliver brugt på en måde, som ikke underminerer klodens kapacitet til at understøtte liv. Det betyder, at vi som enkeltindivider bør stille krav, for eksempel over for pensionselskaberne. Vi bør insistere på investeringer, som har langtidsholdbarhed, også selvom det givetvis vil betyde, at vi kommer til at acceptere mindre afkast. Det personlige ansvar handler også om at forfølge andre visioner for det gode liv, end hvad der har med øget forbrug, øget produktion og fortsat vækst at gøre. Det er noget af det, de religiøse traditioner kan byde ind med: alternative visioner for det gode liv – som et liv, der rummer stilhed, opmærksomhed over for naturen og andre medmennesker, engagement i forhold til retfærdighed, forsoning og fredsskabelse, kontemplation m.m.

Kom hviledagen i hu

Hviledagen er tillige et væsentligt element, som i vores moderne samfund er blevet klemt. Men det er umenneskeligt at skulle arbejde hele tiden, hvilket kun bliver mere presserende at nævne i en tid, hvor selve helligdagsbegrebet var tæt på at blive afskaffet i lukkeloven. Vi har som mennesker brug for en dag, hvor vi ikke arbejder eller shopper igennem.

På samme måde er det ikke al arbejde, der skal betales for. Det frivillige engagement er en af grundstenene i vores samfund. Det Danmark, vi kender og holder af, er også bygget på frivillighed og velgørende organisationer. Regeringen skal, som der står i regeringsgrundlaget, sikre en afbureaukratisering af frivillighedsområdet. Det skal være nemmere at give.

Vi vil hermed gerne byde ind til en samtale om økonomien i Danmark. Hvordan vi udvikler en god nation, hvor økonomien ikke kan være den eneste faktor. Hvordan vi indretter os, så vi fortsat kan tage vare på de svageste; hvordan vi kan udvikle en økonomi, der er bedre i overensstemmelse med ressourcerne i verden, så vi ikke tager fra de kommende generationer og samtidig sikrer, at der er tilstrækkeligt til at alle kan leve værdigt.

Følgende ledere i kirker og trossamfund står bag kronikken:

Christian Alsted, Biskop (Metodistkirken i Danmark), Torben Andersen (Generalsekretær, Baptistkirken), Safia Aoude (Muslimsk lærd), Hans-Ole Bækgaard (Formand, Indre Mission), Keld Dahlmann (Generalsekretær, Dansk Oase), Peter Fischer-Møller (Biskop Emeritus Roskilde Stift), Tonny Jacobsen (Formand, FrikirkeNet), Czeslaw Kozon (Katolsk Biskop i Danmark), Jair Melchior (Overrabbiner for Det Jødiske Samfund), John Nielsen (Generalsekretær, Evangelisk Frikirke), Abdul Wahid Pedersen (Imam), Sayed Daniel Rezaei (Imam), Jan Risan (Territorialleder, Frelsens Hær), Peter Skov-Jakobsen (Biskop i Københavns Stift), og Søren Skovgaard Sørensen (Generalsekretær, Luthersk Mission).